

på flere planer er
fælles analyser.

ger

kan begrænse sig

ien kan ikke læn-
s administration.
nen. For at kunne
eauer må vi ken-
mråde. Samtidig
re sammenhæng
værktøjer, hvis en
itet.

niske analysemo-
t vej. Det er snart
på. Og værktøjet

fakta og styrings-
net ikke er noget
tinger med andre
vi gør, ikke bliver
liver truffet på et

ikke alle folkekir-
ninger, og der vil
mindste bliver der
grunde vores valg
ed med et ansvar-

en modsigelse af
lig understøttelse
generationer.

Menighedsrådets daglige teologiske/ ledelsesmæssige tilsyn

Pernille Vigsø Bagge og Søren Abildgaard

Henholdsvis formand for Den danske Præsteforening og formand
for Landsforeningen af Menighedsråd

Rammerne for menighedsrådenes virke er fastsat i *Bekendtgørelse af lov om menighedsråd*. Da Folketinget vedtog kommunalreformen, som trådte i kraft 1. januar 2007, fik det indflydelse på den kirkelige struktur. Regeringen nedsatte derfor i april 2005 en arbejdsgruppe, som skulle se på opgavefordelingen mellem sogn, provsti og stift. Arbejdsgruppen blev sammensat af repræsentanter fra Kirkeministeriet, biskopperne, Provsteforeningen, Præsteforeningen og Landsforeningen af Menighedsråd. Arbejdsgruppen offentliggjorde i januar 2006 et debatoplæg, som blev drøftet i alle stifter samt på Bornholm. Der blev afholdt et seminar og fremsendt knap 700 høringssvar.

På baggrund af drøftelser, indlæg og debatter udarbejdede arbejdsgruppen Betænkning 1477, *Opgaver i sogn, provsti og stift* (Betænkning 1477, 2006).

Betænkningen indeholder en række forslag til mulige ændringer af opgavefordelingen mellem sogn, provsti og stift. Betænkningen indeholder desuden arbejdsgruppens overvejelser om en række andre problemstillinger i tilknytning hertil. Det er værd at hæfte sig ved, at arbejdsgruppen i betænkningen blandt andet fremhæver, det er en målsætning, at "de forskellige myndigheder og embeder i folkekirken

har ansvaret for at gøre det, de er bedst til ...” (Betænkning 1477, 2006, s. 15) og “at den gejstlige gren og den økonomisk-administrative gren af folkekirken, som har hver deres særskilte forudsætninger og funktioner, bør bringes så tæt sammen som muligt i både sogn, provsti og stift, med henblik på *at løfte den fælles opgave*” (Betænkning 1477, 2006, s. 16).

I relation til menighedsrådets opgaver og ansvar foreslog arbejdsgruppen derfor blandt andet, at det i menighedsrådslovens § 1 præciseres, at menighedsrådet – valgte medlemmer og præst(er) – har ansvaret for at lede det kirkelige liv i sognet, såvel for så vidt angår rammerne som indholdet: “Sognets eller kirkedistriktets kirkelige og administrative anliggender styres af menighedsrådet, medmindre andet er særligt hjemlet i lovgivningen” (Betænkning 1477, 2006, s. 25).

Arbejdsgruppen vurderede, at en sådan ændring ville tydeliggøre, at valgte medlemmer og præst(er) er forpligtet til at samvirke om det kirkelige liv i sognet. Målet for rådets arbejde fastlægges i et nyt stk. 2: “Det påhviler menighedsrådet at arbejde for gode vilkår for evangeliets forkyndelse” (Betænkning 1477, 2006, s. 25).

Samtidig anbefalede arbejdsgruppen, at præstens forkyndelsesfrihed præciseredes i menighedsrådslovens § 37 med formuleringen: “Præsten er i udøvelsen af sin pastorale forpligtelse, herunder sin forkyndelse, sin sjælesorg og sin undervisning, uafhængig af menighedsrådet” (Betænkning 1477, 2006, s. 22).

Arbejdsgruppen foreslog videre, at menighedsrådet skulle have mulighed for at vælge præsten som daglig leder eller fordele opgaverne som daglig leder mellem præsten og et af de valgte medlemmer.

Da daværende kirkeminister Bertel Haarder fremsatte lovforslag om ændring af menighedsrådsloven, var det med henvisning til Betænkning 1477 og de mange bidrag, folkekirkens aktører var kommet med. Forslaget vedrørte således samvirket mellem valgte medlemmer og præst, herunder præstens forkyndelsesfrihed, præsten som mulig daglig leder af kirkefunktionærerne samt menighedsrådets sammensætning.

Navnlig skal fremhæves, at med ændringen af menighedsrådsloven blev det præciseret, at menighedsrådets valgte medlemmer og præster er gensidigt forpligtet til at samvirke om målsætningerne for det kirkelige liv i sognet, at menighedsrådets overordnede ansvar er at sikre

gode vilkår for evangeliets forkyndelse, og at dette ansvar både vedrører rammer (administrative anliggender) og indhold (kirkelige anliggender), samtidig med at det fastholdes, at præsten i udøvelsen af sin pastorale forpligtelse er uafhængig af menighedsrådet.

Med i lovforslaget kom anbefalingen fra Betænkning 1477 om muligheden for at vælge præsten som daglig leder, samt at menighedsrådet kan fordele kontaktpersonens opgaver mellem et valgt medlem og præsten. Begrundelsen var blandet andet, som det hed i bemærkningerne til lovforslaget, at "Præsten har en særlig styrke som daglig leder, blandt andet fordi præsten gennem sin deltagelse i menighedsrådsarbejdet har en særlig forpligtelse på udformningen af de konkrete målsætninger for det kirkelige liv i sognet".¹

Det blev samtidigt understreget, at et eventuelt valg af præsten som daglig leder/kontaktperson ikke ville ændre ved menighedsrådets kompetencer som arbejdsgiver og som ansvarlig for sognets anliggender.

Menighedsrådets formål/opgave blev efter ændringen af menighedsrådsloven i § 1 defineret og præciseret som: "Sognets kirkelige og administrative anliggende styres af menighedsrådet, og det påhviler menighedsrådet at virke for gode vilkår for evangeliets forkyndelse."

De økonomiske rammer for menighedsrådets virksomhed findes i *Bekendtgørelse af lov om folkekirkens økonomi* § 2, som nærmere beskriver, hvilke kerneopgaver menighedsrådet kan afholde udgifter til, samt at dette også rækker ud over sognets grænse:

1. sognets kirkelige virksomhed
2. sognets begravelsesvæsen
3. indtægtsdækket virksomhed, som udøves i tilknytning til sognets kirkelige virksomhed og begravelsesvæsen, jf. nr 1 og 2
4. fremme af det kirkelige liv i provstiet
5. kirkelige formål af betydning for stiftet som helhed
6. den kirkelige betjening af folkekirkens medlemmer i udlandet
7. personregistrering

Derudover præciseres præstens instruktionsbeføjelse i *Bekendtgørelse af lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.*, § 18 stk. 2: "Ved

1. Forslag til Lov om ændring af lov om menighedsråd, lov om valg til menighedsråd og lov om folkekirkens økonomi, s. 9

gudstjenester og kirkelige handlinger skal de anvisninger, som gives af præsten, efterkommes.”

Sognets kirkelige og administrative anliggender

Menighedsrådet sammensættes af mindst fem medlemmer jf. menighedsrådslovens § 2, der vælges efter *Bekendtgørelse af lov om valg til menighedsråd*, samt de i pastoratet tjenestemandsansatte og overenskomstansatte præster ansat mere end et år. Menighedsrådet er således sammensat af valgte/læge og fødte medlemmer, som fungerer på lige fod i menighedsrådet.

Sognet og menigheden er fundamentet i folkekirken, og menighedsrådet styrer kirkens anliggender i sognet.

Nedenstående kapitel belyser, hvordan de lokale menighedsråd sammensat af fødte og valgte medlemmer skal fastlægge og prioritere “sognets kirkelige og administrative anliggender” og sikre “gode vilkår for evangeliets forkyndelse”.

Menighedsrådslovens § 1 i praksis

Menighedsrådets hovedopgave er at sikre gode vilkår for evangeliets forkyndelse. Ansvar for denne opgave fremgår for præsternes vedkommende af præste- og ordinationsløftet og for de valgte medlemmer af det afgivne menighedsrådsløfte. Alle menighedsrådsmedlemmer, uanset om man er født eller valgt medlem, har altså et ansvar for den lokale menigheds kirkelige liv.

Ansaret udøves ud fra forskellige forudsætninger. Præsterne har som teologisk sagkyndige en viden og indsigt, som de bidrager med i menighedsrådsarbejdet. De valgte medlemmer bidrager som repræsentanter for sognets medlemmer af folkekirken med deres ønsker til og interesse for det kirkelige liv. Samvirket i menighedsrådet om opgaven sker med andre ord i respekt for hinandens fagområder og kompetencer, både når det gælder almindelige driftsopgaver og administration såvel som rammerne for præstens forkyndelsesopgave.

Begrebet samvirke beskrives i Betænkning 1477/2006 og i forarbejderne til loven: "En frugtbar målsætnings- og prioriteringsproces forudsætter et samvirke mellem de af menigheden valgte repræsentanter og den/de af menigheden kaldede præst/præster, som hver har deres baggrund for at kunne bidrage hertil. I praksis vil en sådan proces ofte inddrage alle kirkens medarbejdere i drøftelserne og drage nytte af medarbejdernes forskellige erfaringer. Men ansvaret hviler på menighedsrådet – de valgte repræsentanter og præsten/præsterne" (Betænkning 1477, 2006, s. 64).

Menighedsrådet er et kollegialt organ, hvor beslutninger træffes ved stemmeflertal. En væsentlig forudsætning, for at samvirket kan lykkes, er derfor, at alle i menighedsrådet er loyale over for de beslutninger, menighedsrådet træffer, uanset man er enig i beslutningerne eller ej.

Præsten som menighedsrådsmedlem

Præsten er i kraft af sit medlemskab af menighedsrådet ligesom de valgte menighedsrådsmedlemmer forpligtet til at deltage i menighedsrådets drøftelser og beslutninger. Præsten er således forpligtet til også at deltage i rådets arbejde med personaleledelse, økonomi og bygninger. Tilsvarende er de valgte medlemmer af menighedsrådet forpligtet på at medvirke til at gøre de konkrete målsætninger for det lokale kirkelige liv til virkelighed, hvilket fremgår af forarbejderne til § 1.² Det er med andre ord i et samvirke i menighedsrådet mellem præst(er) og de valgte medlemmer af rådet, at målsætningerne for det kirkelige arbejde i sognet drøftes og fastlægges. Og det er også det samlede menighedsråd, der gennem prioritering af de økonomiske og personalemæssige ressourcer skaber grundlaget for at nå i mål med målsætningerne.

Dog er der i lovgivningen fastsat bestemmelser om særlig inhabilitet for præsten, så denne ikke kan deltage i behandling og/eller afstemning i visse typer af sager. Præsten kan ikke deltage i valg af formand og næstformand, men kan godt vælges som formand eller næstformand for menighedsrådet jf. menighedsrådslovens § 8, stk. 3.

Præster kan ikke deltage i forhandling og afstemning i sager, der vedrører præsteboliger eller en anden præst i pastoratet. Præsten skal høres

2. Lovforslag nr 160 22. februar 2007

jf. cirkulære om tjenestebolig. Præster kan ikke deltage i afstemninger om indsamling samt om ændringer i liturgien jf. menighedsrådslovens § 38, men præsten har ret til at komme med forslag til ændring, som dog kræver menighedsrådets samtykke. Præster kan ikke deltage i afstemningen i sager, der vedrører opførelse af kirker og nedbrydning eller lukning af kirker eller at tage en kirke delvis ud af brug. Præster kan ikke deltage i menighedsrådets afstemning om indstilling i sager om sogneinddeling, herunder oprettelse af nye sogne, og pastoratsinddeling jf. menighedsrådslovens § 27, stk. 1-4.

Præster deltager i ansættelsesforløbet af andre præster i pastoratet, men dog ikke i indstillingsmødet ved indstilling til præsteembede jf. § 18 i *Bekendtgørelse om menighedsråds medvirken ved ansættelse i præste- og provstestillinger m.m.*

Præstens uafhængighed af menighedsrådet fremgår af menighedsrådslovens § 37. I menighedsrådslovens § 38 opsummeres i hvilke situationer, præsten skal have menighedsrådets samtykke.

Samvirke

Med formuleringen af § 1 i menighedsrådsloven forudsættes det, at der finder et samvirke sted mellem de fødte og valgte menighedsrådsmedlemmer. Begrebet samvirke fremgår ikke af loven, men af forarbejderne, hvor samvirket er beskrevet med samme ordlyd som i Betænkning 1477 jf. citatet oven for, som omhandler en frugtbar målsætnings- og prioriteringsproces. Forarbejderne beskriver desuden, hvordan fødte og valgte medlemmer bidrager til samvirket: "Alle menighedsrådsmedlemmer har således ansvar for den lokale menigheds kirkelige funktioner, men udover dette på forskellig vis og ud fra forskellige forudsætninger. Forskellen i menighedsrådet mellem læg og gejstlig er således ikke en forskel mellem kirkens ydre rammer (mursten og personale) og kirkens indhold (forkyndelsen), men handler om forskellige funktioner inden for såvel rammer som indhold. De konkrete målsætninger, som menighedsrådet måtte fastlægge for det kirkelige liv i sognet, udmøntes af rådet i den prioritering af opgaverne og de dertil hørende økonomiske og personalemæssige rammer, som kommer til udtryk i den årlige budgetlægning. Som et eksempel kan nævnes prioritering

mellem indsatsen inden for henholdsvis voksen- og børneundervisning, en prioritering, der må foretages ud fra en vurdering af sognets behov og de ressourcer, såvel økonomiske som personalemæssige, der er til rådighed" (Betænkning 1477, 2006, s. 18 f.).

Det kan i praksis være, når den lokale sognekirke skal istandsættes. Her kan farvevalg, materiale og andre praktiske forhold vurderes både ud fra en økonomisk prioritering såvel som ud fra en teologisk vurdering af liturgiske farver, valg af materiale med videre. På samme måde kan menighedsrådets overvejelser om arrangementer i sognegård også vurderes ud fra overvejelser om den teologiske begrundelse for netop det foredrag, den udstilling af billeder, oprettelse af sorggrupper osv. I sådanne situationer skal samvirket i menighedsrådet i spil, så der tages hensyn til såvel de læge som teologiske synspunkter med det grundlæggende udgangspunkt, at der skal sikres gode vilkår for evangeliets forkyndelse.

På samme måde skal menighedsrådet også i forhold til vurdering af personalebehov og personaleledelse vurdere, hvordan sognets målsætninger kan indfries. Det kan fx være ved at ansætte en kommunikationsmedarbejder til at formidle information om aktiviteter og arrangementer, eller det kan være en beslutning om at ansætte en kirketjener mere.

Samvirket betyder med andre ord, at de teologiske og administrative hensyn skal supplere hinanden og alt efter, hvilke forhold der er tale om, kan hensynet vægtes forskelligt.

Menighedsrådet som arbejdsgiver

Når det gælder menighedsrådets funktion som arbejdsgiver for kirkefunktionærerne og ledelsen af frivillige, har præsten samme funktion i menighedsrådet som de valgte medlemmer af menighedsrådet. Det betyder også, at præsten deltager i menighedsrådets behandling af sager om personale som ansættelser, afskedigelser, fastlæggelse af lønstruktur, ændringer af stillinger mv. Som nævnt ovenfor er netop personalets sammensætning, de opgaver, der er indeholdt i de enkelte stillinger, og tilrettelæggelsen af arbejdet og arbejdstiden et anliggen-

de, som sker i samvirket, hvor teologiske og administrative overvejelser og hensyn supplerer hinanden.

Præsten er ligesom de valgte menighedsrådsmedlemmer ikke inhabil, når menighedsrådet behandler en personalesag, med mindre den pågældende er inhabil efter de almindelige forvaltningsretlige regler herom.

Præsten såvel som andre menighedsrådsmedlemmer kan selvfølgelig være uenig i en beslutning om fx at afskedige en kirkefunktionær, men alle medlemmer af menighedsrådet skal være loyale over for menighedsrådets beslutninger.

Menighedsrådet som ledelse

Menighedsrådet er arbejdsgiver for kirkefunktionærerne. Det er derfor også menighedsrådet, der fastlægger de overordnede rammer for personaleledelsen. Menighedsrådet leder kirken og kirkegårdens medarbejdere med udgangspunkt i de målsætninger og visioner, menighedsrådet har besluttet.

Til at udøve den daglige ledelse vælger menighedsrådet en kontaktperson, jf. menighedsrådsloven § 9, stk. 5. Kontaktpersonen er det medlem af rådet, der i det daglige varetager menighedsrådets arbejdsgiverfunktion. Kontaktpersonen kan enten være et valgt medlem, eller det kan være en præst. Hvervet som kontaktperson kan også deles mellem et valgt medlem og en præst.

Menighedsrådet kan også vælge at ansætte en daglig leder/administrationschef og bemyndige denne til at varetage kontaktpersonens opgaver, ligesom flere af kontaktpersonens opgaver kan varetages af medarbejdere, fx ferie- og arbejdsplanlægning. Menighedsrådet skal dog fortsat vælge en kontaktperson, som fungerer som kontaktperson for den daglige leder/administrationschef.

Menighedsrådet fastlægger rammerne for kontaktpersonens varetagelse af hvervet i en vedtægt. Landsforeningen af Menighedsråd har udarbejdet et forslag til vedtægt for kontaktpersonen, men det er det enkelte menighedsråd, der fastlægger rammerne for kontaktpersonens virke. Der kan derfor være stor forskel fra menighedsråd til menighedsråd på, hvordan varetagelse af den daglige ledelse er fastlagt/ud-

møntet. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at det i sidste ende altid er menighedsrådet, der har arbejdsgiveransvaret. Den daglige ledelsesopgave handler med andre ord først og fremmest om at omsætte det samlede menighedsråds beslutninger i fælles mål for medarbejderne, at kommunikere disse mål og at koordinere samarbejdet herom.

Hvis kontaktpersonen er et valgt medlem af rådet, kan denne tillægges et honorar. Honorarets størrelse skal godkendes af provstiudvalget.

I forhold til rammerne for varetagelsen af hvervet som kontaktperson, er der ingen forskel på, om kontaktpersonen er valgt eller født medlem af rådet, eller om hvervet deles mellem et valgt medlem og en præst.

Præsten som kontaktperson

Ændringen af menighedsrådsloven åbnede mulighed for, at præsten kan vælges som daglig leder, samt at menighedsrådet kan fordele kontaktpersonens opgaver mellem et valgt medlem og præsten.

I Betænkning 1477 nævnes det, at præsten kan have en særlig styrke som daglig leder, fordi præsten dels har ansvaret for forkyndelsen, dels gennem sin deltagelse i menighedsrådsarbejdet har en særlig forpligtelse på udformningen af de konkrete målsætninger for det kirkelige liv i sognet.

Præsten er i udøvelsen af sin pastorale forpligtelse, herunder sin forkyndelse, sin sjælesorg og sin undervisning, uafhængig af menighedsrådet. Som daglig leder er præsten imidlertid underlagt de rammer, som menighedsrådet har fastlagt for udøvelsen af funktionen som daglig leder/kontaktperson.

Honorering af præsten er reguleret i et cirkulære om honorering af præsters varetagelse af hvervet som kontaktperson eller daglig leder. Honorering sker i form af et pensionsgivende funktions-tillæg, som forhandles af biskoppen og Præsteforeningen og tiltrædes af menighedsrådet.

Præsten og de øvrige ansatte – instruktionsbeføjelsen

Præsten er i kraft af sit embede som præst tillagt instruktionsbeføjelse i forhold til de medarbejdere, der medvirker under gudstjenester og kirkelige handlinger, jf. § 18, stk. 2 i *Bekendtgørelse af lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.* Er præsten og organisten fx ikke enige om melodivalget, er det præsten, der i den sidste ende bestemmer, hvilken melodi organisten skal spille.

Præsten har også instruktionsbeføjelse i forhold til de medarbejdere, der varetager administrative opgaver i forbindelse med personregistrering og begravelsesmyndighed. Opgaverne ligger i præsteembedet og udføres derfor på præstens vegne. Medarbejdere, der medvirker ved konfirmandundervisningen, er underlagt præstens instruktion og tilsyn i denne sammenhæng.

Menighedsrådet er arbejdsgiver for sognemedhjælpere/kirke- og kulturmedarbejdere med deraf følgende ledelse og fordeling af arbejdet. Hvis en kirke- og kulturmedarbejder udfører undervisningsmæssige og forkyndelsesmæssige opgaver samt sjælesorgsopgaver, sker ansættelse i enighed mellem menighedsrådet og den eller de præster, der har ansvaret for undervisningen og tilsynet med kirke- og kulturmedarbejderen, jf. cirkulære nr 10002 af 12/11/2019 om tilsyn med sognemedhjælpere/kirke- og kulturmedarbejdere.

Har menighedsrådet besluttet ikke at bruge midler til fx blomsterudsmykning, er det en økonomisk prioritering, hvor præster som del af menighedsrådet er med til at træffe sådanne beslutninger.

Menighedsrådet prioriterer de økonomiske og personalemæssige ressourcer. Det kan fx være en beslutning om, at kirkebetjeningen for fremtiden skal udgøres af én medarbejder, som så løser de med tjene-sterne forbundne opgaver.

Præstens virke er underlagt de vilkår, som gælder for kirkefunktionærerne i form af overenskomster, aftaler mm. Beslutninger om kirkebetjeningens fridag, medarbejdernes rådighedstid i forhold til placering af begravelser/bisættelser osv. skal koordineres, så det også passer med præstens fridag, mulighed for at gennemføre begravelser/bisættelser og vielser.

Her må en sådan prioritering også vurderes ud fra forudsætningen i menighedsrådslovens § 1 om, at menighedsrådet skal skabe gode rammer for forkyndelse, ligesom menighedsrådet skal overveje, om folkekirkemedlemmerne har mulighed for at bruge kirken. En sådan overvejelse kan fx være, at man i et sogn med mange dåb beslutter at holde lørdagsdåb for at skabe ro omkring højmessens. På samme måde må menighedsrådet også overveje, om det er hensigtsmæssigt at holde kirken lukket for kirkelige handlinger om lørdagen. Igen et udtryk for det samvirke, der skal foregå i menighedsrådet.

Det har Kirkeministeriet i et svar af 29. august 2014 til kirkefunktionærernes faglige organisationer præciseret: "Menighedsrådet skal således træffe afgørelse om stillingsnormering og skal tillige som ansættelsesmyndighed give kirkefunktionærerne anvisninger vedrørende arbejdets udførelse. Menighedsrådet har altså den overordnede ledelsesbeføjelse over for kirkefunktionærerne, herunder dem, som har pligt til at medvirke under gudstjenester og kirkelige handlinger. Under varetagelse af en del arbejdsopgaver vil nærmere anvisninger imidlertid blive givet til kirkefunktionærer af andre end menighedsrådet(s kontaktperson).

En sognepræst vil således fx have arbejdslederfunktioner over for kirkefunktionærer med hensyn til disses medvirken under gudstjenester og kirkelige handlinger. Sognepræsten er ansvarlig for gudstjenesten/den kirkelige handling forløb og er som sådan tillagt beføjelse til at instruere og lede de medvirkende kirkefunktionærer vedrørende tjenesten/handlingen, både i forbindelse med forberedelse og afvikling. Sognepræstens ansvar for gudstjenester og kirkelige handlinger rummer i øvrigt et klart aspekt af folkekirkens indre anliggender, som imidlertid ikke berøres nærmere i dette notat."³

Sammenfatning

Sammenfattende kan det konstateres, at der fra folkekirkens parter og ministeriet med ændringen af menighedsrådsloven i 2007 har været et stærkt ønske om at skabe gode rammer for evangeliets forkyndelse ved

3. Dokument nr: 89401/14.

at forpligte valgte og fødte medlemmer af menighedsrådet til gensidigt at samvirke om målsætninger for det kirkelige liv i sognet.

Dette samvirke skal også kendetegne menighedsrådets funktion som arbejdsgiver og dermed den folkekirkelige ledelse i sognet, for at såvel fødte som valgte medlemmer af menighedsrådet med hver deres kompetencer/bidrag kan leve op til forpligtelsen om at sikre gode vilkår for at forkynde evangeliet.

Litteratur

Betænkning 1477. (2006). *Opgaver i sogn, provsti og stift*. København: Kirkeministeriet.